

(Боткиннә нертә гем)

Эн элннә хальдврта хавдр (эс гидж Боткиннә нертә гем, эс гидж хальдврта шарлдг) гем—олнд хальдврта гем-бвчннә негнь болдг. Эн гем—збвәр аәмшгтә, юнъгад гихлә, куунә цогцин нег ик чинртә мбчд—элкнд эн гемин эклц вирус тусад, куунә цогц вирусин хорнд ивтрәд, зовлнъта болна.

Гемин эклц йир уурмг бактерий, торгъдг шуурт торлго ивтрдг, вирус гем олн-әмтн дунд гарч ирәд, бргдждг цагин саамнь—халун сармудин цаг (хавр, зун, намр). Гемин вирус—хальдвр әмтнд тархадг булгнь—эн вирус цогцдннә бәәдг әрүл әмтн болн гемтсн кун. Гем тархадг хаалгнь—әнүнә вирус хальдсн уудг усн, эдлдг хот болн шуд гемтә куунәс хальдлгн. Цуг эн тоот гемтә куунә алвнъгас бузрдхла әрүл куунд эн гем хальддг мбн; зәрмдән нег хальдвр тархадг хаалгнь—кууғ шаагъад әмнхлә, эс гидж хальдврта гем хорддг тәрә тәрхлә бас эн гемин вирус әрүл куунә цогцд тусдмн.

Гемтсн куунә цогц-махмуд хордад, элкн хавдад, икдәд, хатурад, гарин хургъдар гесиг илхлә, элннә ирмгнь тулад медгдәд бәәнә. Элкн хавдсна учрар куунә цбсн голгъад ордгнь багърад, шуд элннәс цуснд орад, махмуд шарлна.

Гемин вирус хальдсн бдрәс гемин бнъг-бәәлл ил гартлан 30-45 бдр давад бнъгрнә (зәрмдән, хальдврта гем хорддг тәрә тәрхлә, түүг дамджд хальдхла, нам 2-3 сар чигн болад бәәдг мбн).

Генткн халун бддләд, зовагъад—иигдж гем эклхш, зуг урвәд, дусәд элннә: цогцин халун бдр болгннә баахнар бсәд (асхн болгннә), хотд дурн уга болад, чинән алдрад, злхурад, зәрмдән тунъшуләд, элкннә кддләд игәд кун зовад бәәнә. Гемтснә хббн 3-5 бдрәс экләд цбсн цусар орад, цогц-махмуд бдр болгннә дусәд шарлна, болв гемтсн кун сергльн. Элкн хавдад, икдәд, хатурад, иләд дархла бвдкүртә (зәрмдән делунь бас тингәд хавдад, икдәд одна, шеесн шарлад, алвнъ кезә чигн бнъгән аллад цәәгъад бәәхш, йирин бмнк кевтән болна. Тингәд гемин цагин турш чилхлә, халун багърад, куунә серлбәәдл муурлго, хотд дурн күрдг болад, цусн ясрад, бмнк әрүл кевтән хуврәд—гемтсн кун тингәд дусәд эдгнә. Зәрмдән гемтсн кун нам кевтлго, гбнъгәр ирәд эдгнә. Иигәд гбнъгәр гемтсн цагт зуг цогц-махмуд шарлхас биш, нань гемин бәәдл гархш. Йир ховрар, хая-хаяд гемин хорн цогцд икдхлә, элкн ширгәд, гемтә кун бнъгрәд чигн оддг.

Эн гемиг хбрхин тблә иим тбрмуд куцәх кергтә: гемтә кууғ әрк биш больницд орулх мбн; больницд орултннә гертән әнүнд талдан аагъ-сав, дерделгц салгъдж асрхмн. Гемтсн кууғ асрджах кун бийән йир күчр цеврәр бәрх збвтә, гемтә куунә хотин үлдлиг хло-

рамин, хлорин цердәр дезинфекц кедж нүкнд асхдг бәәх, хот эдлснә хббн, аагъ-савинь бас тинмәр цеврлх збвтә. Эднәс улүгъәр, гемтә куунә алвнъгинь, мбр үзлг газринь савинь бдр болгннә хлорин цердәр хордадг, гемин хальдвр тоньлгъдж бәәх мбн.

Эн гем балгъсн, селәнд гарч ирсн цагт, түүнә гарч ирсн хаалгннә шиндждәд, олад, гем цаарандан бргджинь таслх кергтә. Бузрдсн усар дәврәдж гем ирсн болхла, усна худгуд, булгуд цеврләд, шатинь ясад, шатин амнд хаагъул (бүркәл) тәвәд, ус утхдг шишлин суулгъ худг (булг) болгнд бәрх кергтә, худгин (булгин) бдр мал услх збв уга. Бузрдсн хотар дамджд гем ирсн болхла, хот хуллдг магазинд, белн хотар теткдг гермудт түүкә болн белн хотиг йир сагар цевр бәрдж эдлх—хот хадгълдг ормд мерячслә (хулгннә, күшлмүдлә) ноолда кедж, әдниг уга кех, халуна цагт хотиг киитн ормд хадгълдг бәәхмн.

Батхнс гарчкн халун цагт әднлә зогслго ноолда кедж, әдниг уга кех збвтә, юнъгад гихлә, батхнс мбр үзлг газрт буучкад герур нисдж ирәд, хот, аагъ-сав, усн, ордер, хувц-хунр бузрдагъад, гемин вирус тархадг мбн. Эн учрар батхнсиг уга кехд ямаран чигн әв-аргъиг олздг бәәх—хорта цаасн „Мухомор“, хлороформта усн, дуст ДДТ, гексахлоран, наалдг зуста цаасн, батхнс хурдг кбндә шил хавх—әдниг цугтннә халун цагт гертән эдлхмн. Мбр үзлг орм, бузр ус асхдг нүкн, малин хашаг гексахлоран цацад, батхнсла ноолда кех; хашадан малин шег-бог хуралго, бдр болгннә арчдж гаргъдж бәәх збвтә; тедү мет, мбр үзлг газр бас цеврәр бәрхмн.

Кен чигн кун хот эдлхин бмн, мбр үзснә хббн, гаран савнъгта усар угъах мбн; онц зокалг гемтә куунә брк-булин әмтн әрк биш куцәх збвтә.

Гемтә кууғ больницд орулсна хббн, әнүнә герт хлораминәр, хлорин цердәр нань чигн хальдврта—вирус тоньлгъдг хорта юмар дезинфекц кедж цеврлх кергтә. Иим бркбулд белн хотар теткдг герт, магазинд, бичкн кууқд асрдг герт цергдг кддлг әмтн гертән гарч ирсн гемиг нулго, әмчд зәнъглх збвтә; дакад гертәс гемтә куутә цергләч кддлмшч кун цеерлгннә болзгин бдрмудт (карантин) кддлмшәсн гарх сулдхвр авх йоста. Гем гарсн герт цеерлгннә болзгин (карантинә) хәләц әмч куцәх йоста; олн-әмтн дунд гемин туск цәәлгъвр кедгх збвтә.

Кен чигн, онц гемтә куунә брк-булин әмтн бийсиннә цогц-махмудан цеврәр бәрх збвтә.

Эн деер келсн тоотиг олн-әмтн зокал кедж куцәдг бәәхлә, эн элннә хальдврта, цогц шарлдг гем, унъгннә тасрдг уга болхмн.

Эмч КОРСУНКИН Церн.